

AUTORUL ROMÂN PE SCENĂ

Încă de la apariția sa, în 1990, revista **Teatrul azi** a inițiat o amplă discuție asupra dramaturgiei românești, evenimentele din decembrie '89, ruperea de comunism și cursul ireversibil spre democrație impunând în mod evident o reconsiderare și o reeșezare a valorilor ei reale, multă vreme denaturate. Desfășurată pe parcursul mai multor numere ale revistei, ancheta **Cum privește critica literară dramaturgia română** n-a avut un alt scop și s-a bucurat de multe răspunsuri pertinente, venind în special de la criticii tineri.

Rubrici permanente ale revistei, între care **Cronica dramatică**, **Ce se întâmplă**

în teatre!, **Ce (mai) e de făcut!**, dădeau și ele seama, mai mult sau mai puțin, și de starea dramaturgiei românești pe scenele teatrelor, ba chiar și la radio și la televiziune. În ultima vreme, discuțiile în jurul chestiunii cunosc o intensitate sporită, atât în presa scrisă cât și la radio și televiziune (vezi emisiunile **Gong** și **Simpozion**), pozițiile tinzând chiar să se «radicalizeze». Simplificând lucrurile, teatrele se plîng că n-au ce juca din dramaturgia românească, în special din cea actuală, afișată cum e, în vreme ce dramaturgia se plîng, la rândul lor, că nu sînt jucați, deși au piese care ar rezista cel puțin comparației cu o serie de piese străine.

Care este adevărul? Cita dreptate au teatrele și cită dreptate au dramaturgii?

A ajuns într-adevăr dramaturgia românească o «cenușărească» pe scenele din România? Care este condiția sa actuală, reală, pe scenele țării? Și, dacă ea este nesatisfăcătoare, ce-ar fi de făcut? Punînd în dezbatere toate aceste probleme nu așteptăm, desigur, «soluții» infailibile, ci o abordare a lor cu toată franchețea, atît de către dramaturgi, cît și de către regizori și directori de teatre. Paginile revistei le stau, ca și pînă acum, la dispoziție. Iar răspunsurile sperăm să nu întîrzie, ajutîndu-ne să știm unde ne aflăm și ce-ar trebui poate să se schimbe în chiar felul de a privi soarta dramaturgiei românești.

■ RED.

DUMITRU SOLOMON:

foto: dan vatamaniuc

Dramaturgia noastră e sublimă dar...

reprezentanții ei cei mai buni, altfel spus, cei mai bine cotați în birourile de la C.C. și C.S. (Casa Scintei). Repertoriile se umpleau pînă la și peste 80% (niciodată pînă la refuz) și piesele dramaturgiei naționale, iar teatrele care nu reușeau să-și facă planul (sau plinul) erau admonestate, urecheate, scuturate pentru lipsă de patriotism.

După decembrie 1989 lipsa de patriotism a teatrelor s-a adevărit cu asupra de măsură, dramaturgia românească nereușind să acopere nici măcar cele 20 de procente rezervate în trecut dramaturgiei străine. Dramaturgii naționali au fost pur și simplu ignorați, dacă nu chiar gonliți din repertoriu (de unde și constituirea grupului **Dragon** — «dramaturgi gonliți»). Directori de teatre și regizori cu autoritate și-au proclamat crezul repertorial cîstînd în aceea că nu vor juca piese românești (toate fiind compromise), ci numai piese străine care înainte n-au putut fi jucate. Așa au (re)apărut în repertoriul Ionescu, Mrožek, Havel, Bulgakov, Erdman, precum și Galin, Gorn, Radzinski, Razumovskaia, dar și Feydeau, Foissy, Polret. Și încă niște autori, ale căror nume fie nu contează, fie nu reușesc eu să le țin minte. Dramaturgii români în viață au declanșat proteste în presă, la radio și la televiziune (ceialți, care nu sînt în viață, stau liniștiți în Paradisul lor). Căci, dacă acceptăm punctul de vedere al unor critici literari — că dramaturgia românească nu a existat și nu există —, trebuie să acceptăm și faptul că dramaturgi români totuși există, dovadă că protestează, că pot fi auziți la radio și văzuți la televizor sau la unele premiere de teatru (în sală!). Dar pe scenă de ce nu-și găsec locul dramaturgii români! Sau și-l găsec! Dacă ar fi să judec după unele articole și intervenții orale, precum și după majoritatea copleșitoare a afișelor teatrale post-comuniste (și — de ce nu! — după cei 230 de lei pe care ar fi trebuit să-l iau acum cîteva

luni de la Fondul literar ca «drepturi de folosință» din teatre, dacă nu mi s-ar fi reținut suma în contul mizerabilei datorii de 7 000 de lei, incomparabilă cu superbele datorii de sute de mii, nerambursate și nerambursabile ale unor contrații), dramaturgia românească nu se joacă. Dacă ar fi să judec însă după o listă (incompletă) pe care o am în față și care, departe de statisticile triumfale purtate ani în șir de Tamara Dobrin între C.C. și C.S. tur-retur, conține totuși un număr deloc negliabil de autori și piese, dramaturgia românească se joacă. Dar ce autori și ce piese naționale s-au jucat și se joacă după decembrie 1989! V. Alecsandri: *lașii în carnaval* la Teatrul Național din Cluj; *Chirița* la Teatrul Național din Iași; *Patrihojii* la Teatrul Național din București; I.L. Caragiale: *O noapte furtunoasă* la Teatrul Național din Timișoara și la Teatrul Dramatic din Brașov; *D-ale carnavalului* la Teatrul Național din Timișoara; *O scrisoare pierdută* la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț; *Conu Leonida* față cu reacțiunea la Televiziune, un spectacol la Teatrul vedetelor, un spectacol la Casandra; L. Blaga: *Avram Iancu* și *Cruciada copiilor* la Teatrul Național din București; *Ivanca* la Teatrul din Oradea; Tudor Mușatescu: *...Escu și Sosesc de la Paris* la Televiziune; G. Kirilșescu: *Gaițele* la Casandra; I. Luca: *Morișca* la Teatrul Național din București; L. Rebreanu: *Plicul* la Teatrul Bacovia; F. Aderca: *Muzică de balet* la Teatrul Național din Craiova; *Țiganiada* la Teatrul «Creangă»; B. Fundoianu: *Ospățul lui Baltazar* la Teatrul «Nottara»; M.R. Paraschivescu: *Păguboșii (Asta-i ciudat!)* la Teatrul «Nottara»; V.I. Popa: *Tache, Ianke și Cadîr* la Teatrul Dramatic din Bala Mare și la «Teatrul nostru»; *Dialoguri* Urmuz la Teatrul «Țândărlcă»; *Harap alb* la același teatru; I.D. Sirbu: *Pragul albastru* la Teatrul Național din Craiova; G. Naum: *Insula* la Teatrul «Lucafașrul» din Iași; T. Popescu: *Dulcea ipocrizie a bărbatului ma-*

tur la teatrul din Baia Mare, Hoțul sentimental la Teatrul de Stat din Reșița, Sinucigașii la teatrul din Brașov, Terra II la Teatrul «Creangă» și două piese la Televiziune; M. Sorescu: Vărul Shakespeare la Teatrul Național din Craiova, A treia jeapă la Teatrul «Bulandra», Iona la Teatrul de Stat din Sibiu și la Teatrul Național din București, Există nervi la teatrul din Brașov; D.R. Popescu: Piticul din grădina de vară la Teatrul Național din Craiova; C. Zărnescu: Regina Iocasta la Teatrul Național din Tirgu Mureș; P. Everac: D-ale protocolului la Teatrul de Comedie și o piesă la teatrul din Pitești; A. Dohotaru: Îndrăgostii de la 9 seara la Teatrul «I. Vasilescu» din Giurgiu; T. Mazilu: O sărbătoare princiară la Casandra și cîț p-ac! Proștii sub clar de lună la T.N. din București; P. Ioachim: Totul e un joc la Teatrul Odeon; S. Holban: Lovește-l pe aproapele tău la Teatrul «Mihai Eminescu» din Botoșani; M. Vișniec: Bine mamă... și coupé-ul Ultimul Godot și Trei zile cu Madox la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț, Angajare de clown la Teatrul Național din Iași și la Teatrul Levant, Artur osînditul la Teatrul Foarte Mîc, Ce facem cu violoncelul? la Televiziune; H. Gârbea: Funcționarul destinului la Teatrul Inoportun; I. Groșan: Școala ludică la Teatrul «Urmuz»; V. Petculescu, E. Paraschivoiu, H. Stănculescu, H. Gârbea, M. Tohatan, Anca Delia Comăneanu, Cristian Tiberiu Popescu, B. Burileanu la Radio; D. Solomon: Transfer de personalitate la Teatrul Național din Cluj, Teatrul Dramatic din Baia Mare, Teatrul de Stat din Arad, Teatrul «Nottara», Scene din viața unui bădăran la Teatrul Bacovia din Bacău; Cele două privighetori la Teatrul «Maria Filotti» din Brăila și la Radio.

N-am mai pus pe listă cîțiva autori pe care nu-i știu, jucăți la teatre din țară, precum și pe E. Ionescu sau G. Astaloș, ale căror piese au fost prezentate în tra-

ducere. Așa cum am spus la început, lista e incompletă.

Dacă privesc înhiruirea de mai sus, parcă s-a jucat în acești doi ani (și se joacă) dramaturgie românească. Dacă mă gîndesc însă la importanța și pregnanța majorității spectacolelor cu piesele citate, parcă nu simt că s-a jucat dramaturgie românească... Cu puține excepții, piesele autohtone sînt lucrate în grabă și parcă dintr-o obligație siciltoare, uneori de către regizori improvizați, alteori de către regizori plictisiți. Nu e de neglijat nici faptul că există și piese plictisitoare, siciltoare, sau cel puțin așa le apar ele regizorilor, interpreților, directorilor de teatre. În acest caz, cel mai bun lucru ar fi evitarea lor, spre a nu se transmite și publicului starea de plictiseală, cu atît mai mult cu cît spectatorii au fost suprasaturați în anii trecuți de scheme, slogane și texte ocazionale cuprinse în cele optzeci de procente patriotism.

Nu este mai puțin adevărat că teatrul românesc resimte o lipsă acută de regizori. Nu numai de regizori mari, nu numai de regizori buni, ci pur și simplu de regizori profesioniști. Aceștia sînt disputați de teatrele din țară, dar și de cele din străinătate, deschiderea granițelor făcîndu-se în egală măsură din afară înăuntru și dinăuntru în afară. E de la sine înțeles că un regizor bun, oricît de patriot ar fi el, va prefera să lucreze în străinătate, acolo unde l se oferă condiții materiale mai avantajoase. Democrația, economia de piață și libera circulație a valorilor îi dau acest drept. Mă îndoiesc, deci, că Liviu Ciulei, Vlad Mugur, Radu Penciulescu, David Esrig, Lucian Pintilie, Lucian Giurghescu, Andrei Șerban, Alexandru Colpacci, Alexandru Tocilescu, Iulian Vișă, regizori care au respirat aerul marilor spații europene și universale, vor monta vreo dată o piesă contemporană românească.

Pe de altă parte, marile piese românești refuzate, despre care s-a vorbit mereu ca despre un tezaur adînc îngropat din cauza dictaturii — întîrzie să iasă la suprafață, dacă ele or fi existînd cu adevărat. Iar noile piese importante, scrise după cîștigarea libertății de expresie, nu s-au prea arătat. Dacă scrierile lui T. Mazilu, M. Sorescu, D.R. Popescu, A. Sever, P. Everac, G. Naum, Al. Mirodan, T. Popescu, I. Băieșu, I. Naghlu, D. Solomon, R. Guga etc. nu mai sînt de actualitate, rămîne ca teatrele să aștepte piese noi. Dar, iată, autorii tineri, care — în ciuda interesului scăzut al teatrelor pentru producția dramaturgică autohtonă și în ciuda tarifelor absolut ridicole, rămase de acum douăzeci și cinci de ani, ceea ce echivalează valoarea unei piese cu salariul lunar al unui portar — au îndrăznit totuși să se aventureze în spațiul dramaturgiei, refac oarecum experiența din anii șalzeici a colegilor mai vîrstnici, parcurgînd din nou teritoriul absurdului pe care generația mea l-a descoperit, cu ochii la Beckett și Ionescu, acum un sfert de secol, odată cu mai bunii și mai norocoșii Mrožek sau Pinter. Or, cît de interesante ar fi noile viziuni ale absurdului, ele nu pot satisface, singure, nevoia de dramaturgie. Ar fi să asistăm la un perpetuu și monoton teatru experimental.

La capătul acestor rînduri, îmi dau seama că nu am răspuns la întrebarea dacă se joacă sau nu în România dramaturgie românească.

Poate că, bătînd astfel apa în piață, l-am incitat însă pe regizori, scriitorii, directorii de teatru, criticii, actorii să mă contrazică într-o direcție sau alta, încercînd să clarifice destinul oarecum confuz al dramaturgiei românești. Dialogul a fost dintotdeauna mai productiv decît monologul. Cît despre șansa apropierei de adevăr prin dialog, ea nu mai trebuie demonstrată. ■

TUDOR POPESCU: Reacția la satiră e mai violentă decît pe vremea lui Ceaușescu

În ultima zi a lui februarie '92, cînd primăvara bătea la ușă, vrînd parcă să se «implementeze» și-n viața teatrală românească (nu puține nădejdi legîndu-se de rezultatele celui de-al doilea tur de scrutin al alegerilor locale), m-am întîlnit cu dramaturgul Tudor Popescu la Cercul Militar, acolo un-

de-și are sediul Teatrul vedetelor. Fostul candidat al liber-schimbîștilor pentru postul de primar general al Capitalei, la primul tur de scrutin, avea acum «cheia» la el, așa că — după ce-am trecut prin marea intrare, oficială, a Cercului Militar din str. C. Mille, situată vizavi de restaurantul Berlin, luînd-o imediat la dreapta și imediat la stînga, printr-un culoar foarte strîmt — am pătruns într-o jumătate de minut în cămăruța «birourilor», funcționînd probabil și ca sală de repetiție, pentru lecturile la masă. Un perete întreg e tapetat cu afișele unuia dintre recitalurile Rodicăi Mandache și, cum mă așez «la birou», ca să pot scrie, nemiloasa soartă face s-o am în față și să nu pot scăpa nici aici de Rodica Mandache, pe tot parcursul celor două ore ale acestei discuții amicale cu Tudor Popescu. Nu ne-am văzut de mult, ni s-au întîmplat între timp, fiecăruia, tot felul de lucruri, așa că — slavă Domnului! — avem ce să ne spunem. Și chiar înainte de a-i pune eu «prima întrebare», îl avertizez că încep să notez ceea ce-mi spune, căci ține chiar de obiectul întrevederii noastre.

■ După evenimentele din decembrie '89, un an și cîteva n-am scris nimic. M-am lăsat sedus de politică și, ca orice cetățean, cumpăram 15 ziare, vibram la toate dezvoltările, începusem să prind gustul ineditului pe care-l aducea presa. M-am trezit, deci, că nu mai scriu. Că nu mai pot să scriu, chiar dacă vroiam să scriu. Pentru că, orice s-ar spune, scrisul are nevoie de o liniște interioară, care să permită ivirea